

Тоқбаев А.Қ.
**Мемлекеттік тілді үйретудің
өзекті мәселелері**

Соңғы жылдары көптеген тіл мәселелері баспасөз бетінде басылып, өз оқырмандарының, әсіресе тіл жанашырларының көңілдерінен шығып жүр.

Бұл тақырыпта фонетика, грамматика, лексика сияқты тіл білімінің деңгейлері сөз етілмейді. Қоғамдық құбылысымызға байланысты қазақ тілі – мемлекеттік тіліміз сөз болады.

Бала бастауыш сыныпқа дейін ауладағы балалардан, үйде де, интернеттен мультфильмдер мен өзге де бағдарламаларды орыс тілінде көріп әрі естіп жүреді. Сондай жасөспірімдерге өзінің ана тілі – қазақ тілін қалай үйретеміз дейтін сұрақты шешу әдісі бұл мақалаға да арқау болып, қысқа әрі тұжырымды түрде берілген. Мақала қазақ тілін білуге және үйренуге ынтасы бар көпшілікке пайдасы тиер деген сеніммен жазылған. Сонымен қоса, ондай жағдайда қандай тәсіл қолданылатыны көрсетілген.

Қазақ тілінің құдыреті, оны жаңғырта түсу қажеттілігі де айтылады. Тәуелсіздігімізді ту еткен еліміздің мақтанышы – қазақ тілімізді білмей, үйренбей өскен жастар мемлекетіміздің абыройына сын екенін қарапайым тілмен жеткізілген.

Сонымен қоса, мемлекеттік тіліміз мәңгілік әрі баянды болу үшін рухымызға ауадай қажет ана тілімізді үйренейік, қолдан келсе, басқаларға да үйретейік деген мақсат көзделген.

Түйін сөздер: мемлекеттік тіл, қазақ тілі, қоғамдық құбылыс.

Tokbaev A.K.
**Urgent problems
of teaching the state
language**

In recent years, many problems in the study of languages, published in the media resonate with the readers, especially those who are concerned about the fate of the language.

The theme is not about phonetics, grammar, vocabulary and other spheres of linguistics. Depending on the history and public processes the theme is about Kazakh language, the state language.

A child before going to Primary School hears Russian words from children in the yard or at home watching cartoons and other programs in the Internet. Methods of teaching the Kazakh language to young people are given in this article in short and conceptual form. The article has been written in the belief that it will be of benefit to those who wish to learn the Kazakh language. In addition, it gives methods for application.

The beauty of the Kazakh language and the need of its popularization would take place in this article. In simple terms it refers to the need of young people to learn the Kazakh language – the pride of our country. Also if we want our language last forever we should learn and teach the Kazakh language.

Key words: the state language, the Kazakh language, public processes.

Тукбаев А.К.
**Актуальные проблемы
преподавания
государственного языка**

В последние годы многие проблемы в изучении языков, опубликованные в прессе, находят отклик у ее читателей, особенно у тех, кого волнует судьба языка.

В данной статье не рассматриваются такие отрасли языкознания, как фонетика, грамматика, лексика. В связи с общественным мнением в процессе обучения языка речь пойдет о казахском языке.

Ребенок до поступления в начальную школу слышит русские слова от детей во дворе, дома смотрит мультфильмы и другие программы из Интернета. Вопросы и методы обучения молодежи своему родному языку даны здесь в короткой и концептуальной форме. Статья написана в надежде, что принесет пользу желающим учить казахский язык. Кроме того, показаны методы для их применения. Также здесь говорится о важности и необходимости популяризации казахского языка как родного, так и государственного. Автор утверждает, что для повышения статуса казахского языка и его сохранения мы должны изучать родной казахский язык и обучать других.

Ключевые слова: государственный язык, казахский язык, общественный процесс.

**МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ
ҮЙРЕТУДІҢ ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕСЕРІ**

Елбасы кезінде былай деген: «...Замануи қазақстандық үшін үш тілде – қазақ, орыс, ағылшын тілдерін меңгеруі өз болашағының міндетті талабы. ...Бірақ, қазақ тілі қазақстандықтар үшін үш тілдің бірі емес, біріншісі, бастысы, маңыздысы.»

Еліміздің әр азаматы осы тоғысып жатқан үш тілді біле тұрып, өзінің Мемлекеттік тілін толық игеруі шарт. Сонда ғана ол өз ортасында нағыз лайықты адам деп есептелінеді. Өйткені өз ана тілін меңгерген адамнан ғана патриотизмді, отанына деген сүйіспеншілікті, өзінің отбасына деген жауапкершілікті күтуге болады.

Мемлекеттік тіліміз – ұлтымыздың күретамыры болғандықтан, тілімізді сәби дүниеге келгеннен бастап үйретуіміз қажет. Ауыл оқушылары қазақ тілін өз өмір сүрген ортада, туыстар мен достар арасында да мектепке бармай-ақ үйреніп алу мүмкін. Олар ұстаздарғамәселе тудырмайды. Ал орыс тілін пайдаланып жүрген көптеген қала балаларына мемлекеттік тілді үйрену әрине қиынға соғады. Себебі, олар «Ана тілін» алғаш рет қолына алғанда, сөйлемдегі әріптерді бір-біріне қоса алмай, сөз бен сөйлем мәніне жетпей, кітап бетін ашуға құлықсыздық танытады. Бірақ ондай орыс тілді балаға «Обучениеграмоте» оқулығын бергенде, әріптерді бірден қосып, оқи бастайды. Сондықтан қала оқушыларына қазақша үйрету мәселесін шешу үшін, қазақ пен орыс тілінің әліпбиі ұқсас болғандықтан, оларға алдымен орысша оқыту әдісін пайдаланатындар баршылық. Бұл алғашқы сабақ өткізгендегі оқыту мәселесінің бірінші күні, бірінші пәні ғана. Алдарында қазақша оқып үйренетін басқа да саланың пәндері бар. Сонда да көптеген ата-аналар балалардың болашағына алаңдамай, «Сауатын ашатын да, білімді саналарына құятын да мұғалім» – деп отбасында бала тілін бұрмалатып-шүлдіретіп жүргені өкінішті-ақ.

Шет тілдерді бір-екі жылда үйреніп кететін жастарға халық мұрасы болып жүрген мемлекеттік тілді үйретудің ұлттық құндылықтарды бойларына сіңірудің әдіс-тәсілдері аз талқыланып жатқан жоқ.

«Кел балалар, оқылық!» – деп сонау ХІХ ғасырда ұран салған ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин үйреткен төл тіл қиын деп кім айтады?

Сонда көптеген балалардың өзінің мемлекеттік тілін екінші орынға қоюына не себеп? Не істеу қажет деген сұрақтарға жауап іздеуге еріксізден тырысып бағасың.

Бүгінгі күннің балалары берілген тапсырманы интернет желісінен оқып, ұстаздарды қажет етпейтіндей күйге де түсіп барады. Ал, техника тірі сөйлеу қатысына, басқаша айтқанда -ауызша сөйлеу қабілетіне, оқушының сөздік қорын байытуға, олардың ынтасын көтеруге жағдай жасай алмайды. Осы мәселені шешу үшін әрбір ұстаз білімін, шеберлігін екі есе арттырып, сабақтарды екі есе қызықты да ілімді оқытуға талпыну қажет. Бір сабақты интернеттен алынған біліммен тексеріп, екіншісін оқулық бойынша, үшіншісін оқу бағдарламасынан ауытқымай одан да мәнді өткізуге болады. Мәселен, тіл мен әдебиет пәнін айтыс, жыр және термемен жалғастырып (тіл жанры), поэзиядағы өлеңдерді жаттатқызып, прозадағы басты кейіпкерлерді талқылатып, шәкірттер арасында өзара бәсекелестік тудыруға болады. Сөздің тура және ауыспалы мағынасын, сөз құрамдарын, тіл мәдениетін, термин мен тілге байланысты бейнежазбаларды пайдалана отырып, түрлі пікір таласқа көшкен де артық емес. Сол сұрақ-жауаптарға байланысты бағалар қойылып жатса тіптен де құба-құп. Сынып ішінде оқу бұрышын ұйымдастырып, онда «Өнер алды – қызыл тіл» сияқты ойын мен байқауларда жеңіске жеткен балалардың аттарын атап, оқушылардың ой-пікірлерін, кейде ұстаздардың да әдістемелік-педагогикалық, практикалық, технологиялық ұсыныстарына арналған мақалаларын бастырса, ондай әдіс те тілдің қарым-қатынас құралы екенін дәлелдеп, оқушылардың оқуға деген ынтасын көтеріп, оларды бірлікке тәрбиелеуге әсерін тигізеді.

Басқа пәндерге қарағанда осы бір гуманитарлық сала үлкен рөлге ие екені рас. Себебі өзге пәндер де тілмен түсіндіріліп, тілмен үйретіліп жатады.

Тағы бір мәселе; әр бала ертеңіміз болғандықтан, ұстаз тек білім беретін адам ғана емес, психолог болмаса да психология саласынан хабардар болуы міндетті. Себебі, бірі бай, біреуі орташа отбасынан, енді біреуі балалар үйінен шыққан оқушылардың санасы, мінез-құлқы, күш-жігері әртүрлі болғандықтан және қазіргі интернет заманында оқытушымен білімін теңестіріп қалған шәкірттерді сабақ уақытында тыныш отырғызу, тәртіпке келтіру оңай емес. Ол үшін балаларға сабақты қызықтыра, ойын түрінде беру керек. Бәрі оқушының көңіл-күйіне байланысты. Оларды әрдайым түсініп, көңілін

аулауға да шыдамдылық керек. Ол тапсырманы түсінбей қалып, не әлеуметтік жағынан қиналып, не ортаға сыйыса алмай жүргені және сол сәттегі қылығын сезу үшін олардың өмірбаяның біліп қана қоймай, тұрмыс-тіршілігін, достар арасындағы қарым-қатынасын, аман-саулығын білу үшін сабақтан кейін олармен жас ерекшеліктеріне қарай тілдескен де орынды. Әлеуметтік жағдайы төмен болса, баланың намысына тимей, мектеп басшыларымен кеңесіп, әкімдіктегі оқу жүйесін басқаратын өкілдерге өтініш жазып, балалардың тірлігін жақсартуға болады. Әлсіз болса спорт ұйымына, денсаулығында ақау болса дәрігерлер комиссиясынан өткізіп, емдейтіндей шаралар қолданса, тұрған жері жайсыз болса оның да жартылай болса да шешімін тауып жатса, ондай баланың психологиялық жағдайы жақсарып, ұстаз дасабаққа берілген уақытынтотықтай сабақ өткізуге жұмсайды. Әрине, ата-ана да балаға қамқор. Мемлекеттік және ресми тілдерде іс қағаздарын жүргізу үлгілері бойынша үкімет ұжымына хат та жолдауы мүмкін. Алайда мектеп- ол үлкен мемлекеттік мекеме. Әр бала өзінің алғашқы мектебін өз үйінде көріп, білім берген ұстаздарының аты-жөнін орта жасқа келсе де ұмытпайтыны, оларды ата-анасындай сыйлайтыны жоғарыда айтылғандай сондай қамқорлықтардың нәтижелерінен болар. Әрине, бұндай ізгілі әрекеттерді қолға алған ұстаздың ұйымдастырушылық қабілеті жоғары болған жөн.

Мемлекеттік тілді үйретудің тағы бір өзекті де маңызды мәселесі – сол үйретуге тырысқан адамға мемлекеттік тілдің қажеттігін мойындату. Ол үшін оларды оқуға үйрету аздық етеді. Оған тарихи дәлелден гөрі өзі өмір сүріп жатқан қоғамның тіл заңдары, оның іске асқан іс-шаралары, мемлекеттік тілдің болашағы қажет. Оларға мемлекеттік тілді жақсы үйренбеген маман жұмысқа бірден алына қоймайтынын, қызметте де осу мәселесі қиындай түсетінін, және ол өз мамандығы бойынша оқып, білімін жетілдіруі қиындайтынын дәлелдермен айту абзал.

Белгілі тіл танушы Ә. Қайдаров «Қазақ қандай халық?» деген сауалға берілер дұрыс жауап, сайып келгенде, қазақ халқының кім болғанын емес, сонымен қатар оның бүгінгі таңда кім екенін және оның ертеңгі жарқын болашағын білгісі келетін, біле тұрып, түсінгісі келетін, өркениетті ел ретінде онымен мәдени, экономикалық, достық қарым-қатынаста болғысы келетін дүниежүзілік қауымдастықтарға да қажет» деп айтқан еді.

Сонда да, егер адамның көкірегінде намыс болмаса оған мемлекеттік тілді үйрету қиынның қиыны. Ондай жандардың тіл мәселесін шешу үшін олардың рухын да көтерген дұрыс. Қазақтың маңдайына біткен Абылайхан, Абай, Ыбырай, Әлия сияқты қаншама тарихи тұлғаларымыз бар. Қазақ теледидарына 59 жыл, «Жас алаш» газетіне, қазақ радиосына 95 жыл, «Қазақконцерт» бірлестігіне 57 жыл т.б. да қазақ тілінде сөйлеп тұрған ұжымдарымыз да қаншама! Бүгінгі таңда әлем мойындаған Қазақстан дүние жүзі бойынша көлемі жағынан тоғызыншы орынды алып, бүкіл Менделеев таблица элементтерін иесі болып отырса да ана тілін білмеген қазақ өз елінде шетелдік сияқты көрінуі қоғамға да сын болмақ. Мұстафа Шоқай да: «Бала қай тілде білім алатын болса, сол ұлтқа қызмет етеді» деп бекер айтпаған.

Сонымен қоса балалардың өзіншілдігіне де көңіл бөлген артық етпейді. Сонда ғана олар өзінің тілін қадір тұтып, сонда ғана сөйлеу мәдениетін үйреніп, мәнерлеп сөйлеу қабілетін асырады. Жазу арқылы да өз ойларын бір арнаға тоғыстырып, ізденеді, талаптана түседі. Оқушы мектепте үйренудің төрт кезеңін өтеді:

Тілдесім әрекеті.

Сөйлесім – айтылым.

Әріп тану.

Жазылым. Эссе. Мәтін құрау.

Мемлекеттік тілге сеніп, оны қажетсінген адам оқу жүйесін толық игеріп кетуге де шамасы жетеді. Нағыз қазақ болып, өмірге деген құштарлығын арттыра түседі. Далада да, қалада да кездескен әрбір қазақ тілін білген адаммен емін-еркін ой-түйсігімен бөлісуге мүмкіндік алады. Өйткені ұлттық тілден ол өзінің ұлттық болмысын сезеді. Қазақ тілі – қазақтың ана тілі. 1995 жылы әлемдегі 6 мыңнан астам ұлттардың ішінен тәуелсіз унитарлы ұлттық мемлекетін құру құқына ие болған 149 ұлттың бірі – қазақ ұлты болған. Ата-заңымен мемлекеттік тіл етіп, қазақ тілін қабылдаған болатын.

Қазақ тілі дүние жүзіндегі алты мыңдай тілдердің ішінде көркемдігі, тіл байлығы жағынан ондықтар ішінде тұрған тіл. Тіл – тәуелсіздігіміздің бір бөлшегі. Мемлекеттік тілді үйрету де бүгінгі саясатқа кіреді.

Алматы қаласының ОММ құжаттарынан мынадай мәлімет алуға болады. Саяси жобалардың көбі орыс тілде сөйлейтін адамдар арасындағы қазақ тілін және Қазақстандағы этнос өкілдерінің бірлігі мен достығы туралы мәселелерді қозғап жатады. 1930 жылдардың өзін-

де де халқымыздық тілдік саясаты қазақ тілін жалпылама оқытуға негізделген болатын.

1929-1930 жылдары құрылған курс жүйелері ашылып, қазақ тілін оқытуды ынталандыру үшін Қазақ социалистік автономиялық республикасының үкіметі орыс және өзге ұлт өкілдерінің тіл үйренуіне және қазақ тілін іс-жүргізу ісіне пайдалануына бірнеше іс-шаралар жүргізді.

1933 жылдың бірінші қыркүйегінде «Қазақ тілін меңгерген мамандарға арналған жеңілдіктер туралы қаулы» қабылданды.

1939 жылдың 13 қыркүйегінде Қазақ КСР Кеңес төралқасының арнайы отырысында да қазақ тілінен білімді анықтау бойынша сараптама туралы нұсқаулық бекітілді. Бұл нұсқаулық бойынша аудандық, қалалық және облыстық халыққа білім беру бөлімдерінде де қазақ тілі бойынша мамандардың тәжірибелік комиссиялары ұйымдастырылды.

Елдің елдігі өзінің мемлекеттік тілімен өлшенеді. Қазақ тіліміз ұлтымыздың мәртебесі, мақтанышы. Өз елінде бөтен болмау үшін әрі өзінжұрт сыйлау үшін әр қазақстандық ең алдымен Мемлекеттік тілін үйрену парыз. Қазақ ұлты мемлекетті құраушы титулды ұлт болғандықтан мемлекеттік тіл – ұлттардың бірлігінің факторы болмақ.

Президентіміздің жыл сайынғы жолдаған Жолдауында берген тапсырмасы: 2017 жылға қарай халықтың 80 пайызы мемлекеттік тілді меңгеру керек дегендіктен, мемлекеттік тілге тек тіл жанашыры болмай, оның қуаты да болып, өзінің тілге деген махаббатын көрсетіп жүрсе ол да бір көмек түрі. Бірақ өкінішке орай халықтың 80 пайыз тіл меңгеруіне әлі де ерте.

«Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» деген ұлы Абайдың ұлағатты сөздері де тек ұстаздар үшін ғана емес, Қазақстанның әрбір азаматына арналған.

Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті детіл мәселесімен айналысып келеді. Тіл жөніндегі әр жоба Қазақстанда тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама аясында жүзеге асырылады. Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының филиалдары, Білім және ғылым министрлігі деүлкен іс-шаралар өткізуде.

«Тәуелсіздік күмбез дейтін болсақ, сол күмбезді тіреп тұрған төрт белгіміз бар, оның біріншісі – елтаңба, екіншісі – әнұран, үшіншісі – көк байрақ, төртіншісі – қазақ тілі» деген Елбасының сөзі детіл тағдырын шешуге өз әсерін тигізуде.

Қазақстанның болашағы қазақ тілі болғандықтан, Қазақстан Республикасындағы Тіл туралы заңы да (1997 жыл) Қазақстан Республикасында тілдердің қолданылуының құқықтық негіздерін, мемлекеттің оларды оқып-үйрену мен дамыту үшін жағдай жасау міндеттерін белгіледі. Қазақстан Республикасында қолданылатын барлық тілге бірдей құрметпен қарауды қамтамасыз етеді...

Қазақстан Республикасындағы тіл туралы заңдар Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді.

Тіл туралы заңдар Қазақстан Республикасының азаматтарына, Қазақстан Республикасында тұрақты тұратын шетелдіктерге және азаматтығы жоқ адамдарға қолданылады.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі.

Мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі.

Қазақстан халқын топтастырудың аса маңызды факторы болып табылатын мемлекеттік тілді меңгеру – Қазақстан Республикасының әрбір азаматының парызы.

Үкімет, өзге де мемлекеттік, жергілікті өкілді және атқарушы органдар:

Қазақстан Республикасында мемлекеттік тілді барынша дамытуға, оның халықаралық беделін нығайтуға;

Қазақстан Республикасының барша азаматтарының мемлекеттік тілді еркін және тегін меңгеруіне қажетті барлық ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық жағдайларды жасауға; қазақ диаспорасына ана тілін сақтауы және дамытуы үшін көмек көрсетуге міндетті.

Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.

Қазақстан Республикасының азаматының ана тілін қолдануына, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін таңдауына құқығы бар.

Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін оқып-үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызу жөнінде қамқорлық жасайды.

Ұлттық топтар жинақты тұратын жерлерде іс-шаралар өткізілген кезде олардың тілдері пайдаланылуы мүмкін.

Қазақстан Республикасында тілдік белгісі бойынша азаматтардың құқықтарын кемсітуге жол берілмейді.

Қазақстанда мемлекеттік тілдің және басқа да тілдердің қолданылуына және оларды үйренуге кедергі келтіретін лауазымды адамдардың іс-әрекеттері Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауаптылыққа әкеп соқтырады... – деп жазылып сол жылдардағы заң бүгінгі таңда да өз шешімін тауып келеді.

Мемлекеттік органдарда мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы да сол 1998 жылдағы мемлекеттік органдарда мемлекеттік тілдің өрістеуіне ықпал еткен.

Бүгінгі таңда Елбасымыз: «... Біз қазақ тілін жаңғыртуды жүргізуге тиіспіз. Тілді заманға сай үйлестіріп, технология мәселесінен консенсус іздеу керек. Сонымен қатар, әбден орныққан халықаралық және шет тілінен енген сөздерді қазақ тіліне аудару мәселесін біржола шешу қажет. Бұл мәселе оқшауланған қайраткерлердің ортасында шешілмеуге тиіс. Үкімет мұны реттеген жөн» дегендей ұсыныстар айтуда. Осындай бағыт-бағдар беретін тапсырыстар кедергісіз орындалу үшін қазіргі нарық заманында да үкімет тарапынан мұғалімдердің еңбек жалақысын көбейтіп, кино саласында да өнегелі кино мен мультфильмдерді аударып, оны кинотеатрлар мен теледидардан көрсетіп, орыс мектептерінде оқитын балаларға қазақ тілі курстарын ақысыз өткізіп, қазақ тілінде шыққан қызықты кітаптарды да арзанға сатып дегендей көптеген шаралар да іске асып жатса, ол да мемлекеттік тілді үйретуге де, үйренуге де көп ықпалын тигізеді хақ. Осындай игі істер арқасында қала орталығындағы кейбір дүкендер, мекемелер, көшелер де тіл тазалығын сақтап, қате жазылған сөздерден құтылар ма еді деп те ойлайсың.

«Басқаларды үйрете жүріп біз өзіміз үйренеміз» деп ұлы ойшыл Сенека босқа айтпаған.

Иә, тәуелсіздігімізді ту еткен еліміз қазақ болып қалу үшін мемлекеттік тілімізді қорғап, аялап келеді. Себебі, тек өз тілін толық меңгерген адам ғана өзінің ән ұранын 100 пайызға орындап бере алады. Ал енді халық мақал-мәтелдерімен, талай ұлыларымыздың сөздерімен, Елбасымыздың тапсырмаларымен, үкімет заңдары мен қаулыларымен дәріптелген мемлекеттік тілімізді менсінбей, үйренуге талпынбай ақыр соңында мемлекеттік тіліміздің тарихын музейлерден көрмейік ағайын. Америкалық ғалым Волкер Коннор «Мемлекет халқының басым бөлігі сол ұлтқа тиесілі екенін сезбейінше, ұлт қалыптасты деп айтуға ерте» деген болатын. Ол үшін «Алтау араз болса, ауыздағы кетеді» деген бабаларымыздың сөзіне мән беріп, тек мемлекеттік қазақ

тілі арқылы қазақ болып жүргенімізді әрқашанда мойындауымыз қажет!

«Тілі жоғалған жұрттың өзі де жоғалады»А. Байтұрсыновтың осы сөзін ұмытпауымыз керек.

Елбасымыздың «Қазақстан – мәңгілік ел» бағдарламасы жас ұрпаққа байланысты болғандықтан, олардың ана тілі – мемлекеттік тіліміз де мәңгілік бола бергей.

Әдебиеттер

- 1 Елбасының Қазақстан халқына Жолдауы. – 28 қаңтар, 2011.
- 2 Назарбаев Н. Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999. – 296 б.
- 3 Тіл туралы заң. – 1997. – 151 б.

References

- 1 ElbasınıñQazaqstanxalqınaJoldawı. – 28 qantar, 2011.
- 2 Nazarbaev N.Ä. Tarixtolqınında. – Almatı: Atamura, 1999. – 296 b.
- 3 Tiltwralızañ. – 1997. – 151 b.